

Lidija Utas död

En av de sista svensktalande kvinnorna i Gammalsvenskby i Ukraina, Lidija Utas, har hastigt avlidit i en ålder av 81. Hon hade två söner av vilka åtminstone en har avlidit.

Lidija föddes i Gammalsvenskby 1933. När tyskarna under kriget drog sig tillbaka fick hon som många bybor följa med till Tyskland. Efter krigsslutet blev hon liksom flera andra som ”landsförrädare” förvisade till Komi SSR, där hon också gifte sig. Hon återvände först på 1950-talet till byn, då hon bland annat arbetade på sjukhuset. Efter några svåra år kunde hon på ålderns höst återvända till sjukhuset, som nu blivit åldringsinternat. Där fick hon en välförtjänt omvårdnad och tycktes finna sig väl tillrätta.

Lidija på promenad i Gammalsvenskby
med artkelförfattaren K-E Tysk

Lidija var utomordentligt språkligt begåvad och rörde sig lätt mellan gammalsvenska – den dialekt som en gång talades på Dagö – rikssvenska, ryska, ukrainska och tyska. Att hon dessutom behärskade komi gjorde hennes språkbredd ännu mera imponerande. Det är betecknande att Lidija var en av de främsta levande språkliga källorna som användes av den forskare vid Moskvauniversitetet som särskilt ägnat sig åt det gammalsvenska språket. Lidija

kunde med stolthet berätta om att han skrivit uppemot åttio sidor om bland annat hennes svenska.

Det rörliga intellektet bidrog till att göra henne lågmält slagfärdig. Hennes repliker kom ofta med en överraskande precision, som många gånger fick åhörarna att häpna över hennes förmåga att sätta allt på sin spets.

Att hon hade ett enastående minne och en god sångröst fick Svenskt visarkiv uppleva, då man för några år sedan besökte byn. Den musikaliska behållningen av besöket var just Lidija, som för första gången på inemot 70 år kunde återge de tyska soldatvisor som hon lärt sig under den tyska ockupationen på 1940-talet.

Kanske kommer de som träffat Lidija ändå att mest minnas hennes fantastiska minspel, då hennes ansiktsuttryck kunde växla gestalt allt efter hennes sinnesstämning, ett ytterligare bevis på hennes språkliga ekvilibristik.

Sofia Hoas besökte nyligen Lidija Utas i Gammalsvenskby

Med Lidija har en av de sista stora profilerna i den utdöende gammalsvenska kulturen i Ukraina försvunnit.

Karl-Erik Tysk
Mars 2015